

שמעתא עמיקתא

גליון תע"ה | פרשת במדבר - הג השבועות - תשפ"א | קהילת הניכוי הישבות | רמות ב'

הלכות מצויות לשבועות לקבלת מהדורה מורחבת

ברכת אלוקי נשמה והמעביר שינה
 י"א שאין לברך ברכת אלוקי נשמה והמעביר שינה אם היה ניעור כל הלילה. [א"ר (סי' מו אות ב)]. ויש מפקקים בזה. [פמ"ג (א"א ס"ק ב)]. ולמעשה לא יברך, אבל ישתדל לשמוע שתי ברכות אלו מאחר ויכוין לצאת. [מ"ב (סי' מו ס"ק כד וסי' תצד ס"ק א)]. ואם ישן בלילה ששים ישמין (חצי שעה) לכל הדעות יש לו לברך אותם. [מ"ב (שם)]. ובשע"ת (שם) כתי' שיש להביא את עצמו לדי שינה כל ששעה. ובא"ר (סי' ד אות ח) מבואר דאף ללא שינת קבע מועיל. ועי' בבה"ל (שם ד"ה דוד) שהביא מח' כמה הוא שיתין נישמין (גי שעות, חצי שעה או מעט יותר מגי' מינוט). ולמעשה בקצה"ש (סי' ב אות י) נקט שהוא חצי שעה. וכן דעת האר"י (ח"י ב"א אות ז) והגר"ח (שליט"א (דעת נוטה עמ' קכד)].

ברכות התורה
 י"א שאף אם לומד בלילה, הלילה הולך אחר היום שעבר וא"צ לחזור ולברך כל זמן שלא ישן. [מ"א (סי' מו ס"ק יב) בעת השו"ע]. וי"א שצריך לברך ברכה"ת אף אם לא ישן. [מ"א (סי' תצד ד"ה ועיין, וסי' מו ס"ק יג)]. ולמעשה ישמע מאחר שישן בלילה, ואם אין אחר לא יברך דספק ברכות להקל. [מ"ב (סי' מו ס"ק כח)]. ומבואר דאם ליכא אחר אינו מברך, דלא כהמר"ם שיק (או"ח ס"א א). ועי' ערוה"ש (סי' מו אות כג) ואורחות רבינו (שם) בשם החזו"א. [מנהג בני ספרד לברכם בעצמם. זמן ברכת התורה (למחמירי' לעיל)]

יש להקפיד לצאת ידי"ח הברכות אחר עמוד השחר. [דלדעת הגר"ש זצ"ל (האלף לך שלמה סי' לג) והכה"ח (אות ט) אם בירך לפני כן לא ידו"ח. ועי' בבצל החכמה (ח"ה סי' קסח) שכת' שבדיעבד אם טעה ובידך לא לחזור ויברך, אבל טוב שישמע ברכה"ת מאחר או שיכוון לפטור עצמו בברכת אהבה רבה וילמד על ארת].
לכוון בברכת התורה בערב שבועות שתפטור רק עד סוף הלילה
 אם מכוון בשעת ברה"ת בערב שבועות להגביל חלות ברכתו עד למחרת, י"א שמועיל ויוצא ידי ספק. [מ"א (סי' תרל"ט ס"ק יז)]. ועי' באורחות רבינו (ח"א עמ' מז) בשם הגר"י זצ"ל דמנהיג להגביל חלות הברכה עד שהולך לישון. וכן הוא בלוח אר"י (הושענא רבה) בשם האדרי"ת. ויש מחמירי'ם. [ח"י"א (נש"א כלל ט אות ג) והגר"ש זצ"ל (שבת יצחק ח"ח עמ' רסג)]. ולמעשה אם אין אחר שיוציאו ידי"ח אם הגביל ברכתו במפורש, יכול לסמוך לברך בעצמו. [מנח"ש (ח"א סי' יח אות ח-ט)]. ועי' בש. עמיקתא גליון ס'.

ישן שינת קבע ביום שלפניו
 אם ישן שינת קבע (חצי שעה) ביום הקודם, י"א שיכול לברך. [רע"א המובה במ"ב (שם)]. ועי' בלוח אר"י בשם הגר"ח דשינת קבע היינו סי' נישמין. ועי' לעיל שהוא חצי שעה. [דעת החזו"א (מעשה איש עמ' ס) שאף בכח"ג אינו מברך].

ישן שינת קבע בלילה
 אם ישן שינת קבע על מיתו בלילה, אם נמשכה שנתו חצי שעה, מברך בקומו ברכות התורה. ואף הישן בבגדיו אם נשכב על דעת לישון כמה שעות, יברך בקומו, אפילו ניעור קודם חצות הלילה. [הגר"ש זצ"ל (הלכ"ש תפלה פ"ו אות א)]. ועי' במ"ב (סי' מו ס"ק כג) שהמתנבס במיושב על אצילי דיו אפילו בלילה אינו חשיב שינת קבע.
ללמוד עד שיוע מי שיוציאו ידי הובה
 אם הגיע עמוד השחר א"צ להפסיק מלימודו עד שיגיע אחר שיוציאו, כיון שאין בידו לברך עתה משום חספק. [חזו"א (דינים והנהגות פ"א אות יב), מנח"ש (סי' יח אות ח) וקובץ תשובות (ח"א סי' ט ד"ה אולם צ"ל). אולם בא"א מבוטשטש (סי' מה) אינו מיקל בזה אלא בפס' דרך תלמידי. ודעת הכה"ח (סי' תצד אות יב) להחמיר לגמרי. וכן הוא בשבט הלוי (ח"י סי' עז אות ב). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ד].

רוצה ללכת לישון קודם תפילת שחרית
 מי שהיה ער בלילה ורוצה ללכת לישון אחר עלות השחר על מנת שיוכל להתפלל בכוונה. [שבט הלוי (ח"י סי' מט)]. ומ"מ אם אפשר עדיף שימנה שומר שיוזכירו להתפלל.

סעודת החג

מאכלי חלב
 נוהגים לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות. [רמ"א (סי' תצד סעי' ג)]. ועיי"ש ובמ"ב (סי' יב) טעם הדבר, וכן בשמעתא עמיקתא גליון ט"ו]. ואוכלים אח"כ מאכל בשר. [רמ"א (שם)]. ויש שנהגו לעשות קידוש בבוקר אחרי התפלה ולאכול מאכלי חלב. וכן נהג הגר"ש זצ"ל (ישא יוסף ח"ג סי' ק"ט אות ב). ועי' במ"ב (סי' יג) שכת' דגם נוהגין בקצת מקומות לאכול דבש וחלב מפני התורה שמשלה לדבש וחלב. ויש שנהגו לאכול בסעודת הלילה רק מאכלי חלב. [כך נהג הגר"י זצ"ל (אורחות רבינו ח"ב עמ' צח)].

ב' הלחיים
 יש נוהגים להביא עם המאכלי חלב ב' לחמים על השלחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשתי הלחם שהיו מקריבין ביום הבכורים. [רמ"א (שם)]. ועי' במ"ב (סי' יד) טעם הדבר. ועיי"ש (סי' טו) שנהגו לאפות לחם א' עם תמאה דאז בודאי יצטרך להביא לחם אחר לאכול עם בשר].

הזירות מהרהקות בין בשר לחלב
 יש להיזהר בענין מאכלי בשר וחלב בכל מה שנהגים בכל השנה כמבואר ביו"ד סי' פ"ח ופ"ט שלא יצא שכרם בהפסדם. [מ"ב (שם ס"ק יז)].

המתנה בין בשר לחלב

אכילת גבינה לאחר אכילת בשר
 יש שאכל בשר אפי' של חיה או עוף אסור לו לאכול אחריו גבינה, לדעת השו"ע (יו"ד סי' ט"ט) עד אחר שש שעות. ולדעת הרמ"א (שם) מעיקר הדין מיד אחר שילוק השלחן רשאי לאכול גבינה, אלא שנוהגים להתמתין שעה. ויש מדקדקים להתמתין ו' שעות, וכן המנהג להחמיר, והמקיל בזה עובר משום בל תטוש תורת אמך. [ח"כ"א (כלל מ' אות ג) וערוה"ש (אות ז)]. ועיי"ש שבמא"י (מגן אבות ענין ט' ד"ה זו היא) כתב דבחמש שעות סגי. וכן דעת הגר"ש זצ"ל (הכשרות פ"י הגה א) אם עבר רוב השעה, מ"מ המנהג הפשוט להתמתין שש שעות שלמות. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון ק"ב].

לעם בשר
 אם לעם בשר ולא אכלו (כגון שלועס לצורך תינוק), לבן אשכנז יש להקל להתמתין שעה. [רע"א (סי' פט אות ב) ויד יהודה (וקצר ס"ק א)].

מעם בלשון
 אם טעם בשר או תבשיל בשרי בלשון ולא בלעו, א"צ להתמתין, אלא די לו בקינוח הפה (והדין כן אף לבני ספרד). [הגהות מהר"ש (על הפמ"ג סי' פט מ"ז ס"ק א) ד"ה ודע (וכה"ח (שם)].

אכל התיבה קטנה
 מי שאכל התיבה קטנה מאד מבשר (כמו שמצוי בין השינים) א"צ להתמתין שש שעות. [כן יוצא מהר"ן (חולין לו: ברי"ף סד"ה אמר) הובא ברמ"א (סי' פט סעי' א)]. וכן דעת הגר"מ הלבוש (שם זצ"ל (הכשרות פ"י הגה עח). וכ"כ במגילת ספר (סי' פט אות ב). והארנ"ט בזה בסי' ד בשמעתא עמיקתא גליון רי"ג].

ערב שבועות

אמירת תחנון
 מר"ח סיון אין אומרים תחנון. [רמ"א (סי' תצד סעי' ג)]. כי מיד בשני בסיון אמר להם משה לקדשם לתורה, ואח"כ מתחילים ג' ימי הגבלה. [מ"ב (סי' ח)].

שמיחת עשבים בבה"כ ובבתים
 יש נוהגים לשטוח עשבים בבית הכנסת ובבתים, זכר לשמחת מתן תורה. [רמ"א (שם סעי' ג). והערוה"ש (אות ו) כתי' שבדורות שלפנינו ביטלו האילנות והעשבים מטעמים שידעו הגדולים שבדור. ועי' בסמוך].

להעמיד אילנות בבה"כ ובבתים
 יש נוהגים להעמיד אילנות בבה"כ ובבתים כדי שיוזכרו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם. [מ"ב (סי' י)]. וי"א שאסור לעשות כן כי עכשיו הוא חוק העמים להעמיד אילנות בחג שלהם. [ח"י"א (כלל קלא) בשם הגר"א, הובא במ"ב (שם)]. וכל מקום ינהג כמנהג מקומו.

שמיחתם ביו"ט (למקילים לעיל)
 אפשר לשטחם אפילו ביו"ט, אף אם אינם ראויים למאכל בהמה, שמחמת שחשב עליהן מבעוד יום אין בהם משום מוקצה, ובפרט אם הם עשבים המריחין. אכן אם חל שבועות ביום א' אין לו שוטחן בשבת, כיון שכונתו לצורך יו"ט ואין שבת מכין ליו"ט, אלא ישטחם ביום טוב עמו ואף בערב שבת. [מ"ב (סי' ט)].

זמן קידוש הלילה
 יש להתמתין מלקדש על היין עד הלילה כדי שיהיו ימי הספירה שבע שבועות תמימות. [שלי"ה (מ"ס) שבועות עמוד התורה אות א], מ"א (ר"ס) תצד) וכה"ח (אות א)]. וי"א שבשעת הצורך שקשה להתמתין עד צה"כ, אפשר לסמוך על המקילים לקדש אף לפני כן. [אור לציון (ח"ג פ"ח אות ד)].

זמן תפלת מעייב
 יש אומרים שיש להתמתין אף מלהתפלל ערבית עד הלילה. [ט"ז (ר"ס) תצד) ומ"ב (שם ס"ק א)]. וי"א שבשעת הצורך שקשה להתמתין עד צה"כ, אפשר לסמוך על המקילים להתפלל אף לפני כן. [אור לציון (ח"ג פ"ח אות ד). והכה"ח (אות א) כתי' להקל אם א"א לו לאחר התפלה].

נשים בקידוש מבעוד יום
 אע"פ שנשים פטורות מסיפירת העומר, מ"מ עליהן להתמתין עכ"פ מלקדש על היין עד צאת הכוכבים. [להורות נתן (ח"ז סי' לא), עיי"ש הטעם].

הדלקת נרות מבעוד יום
 ניתן להדליק נרות יו"ט מבעוד יום וא"צ להתמתין עד הלילה (כשערב חג אינו חל בשבת). [הגר"ש זצ"ל (הלכ"ש שבועות פ"ב אות ב) ובהגה (שם)].

תוספת יו"ט
 יש לקבל תוספת יו"ט כשאר יו"ט. [סתמת הפוסקים. דלא כהבנין שלמה (סי' לה) הסובר שאין תוספת בשבועות, עיי"ש]. ואין מחסר מהתמימות בקבלה זו, כיון שעדיין נקרא אותו זמן יום המ"ט של הספירה, אלא שאסור אז לעשות מלאכה. [הגר"ח זצ"ל (חוט שני ח"ד עמ' שכח)].

ליל שבועות

ללמוד תורה כל הלילה
 נהגו רוב הלומדים להיות נעורים כליל שבועות ועוסקים בתורה. [זוהר הביאו הרמ"א (ר"ס) תצד)].

אמירת התיקון
 יש אומרים שבליילה יש לומר התיקון של ליל שבועות. [דרך החיים (דיני חג השבועות אות ב) ופמ"ג (א"א סי' תצד)]. וכן נקט הכה"ח (שם אותיות וט-י) ע"פ האר"י ז"ל. וי"א שאף מי שחשקה נפשו בלימוד תורה שבעל פה יש לו לומר תחילה התיקון (ובחורי ישיבה הלומדים בעשיבה יעשו כהוראת רבותיהם). [אור לציון (ח"ג פ"ח אות יא)]. אולם י"א שהלומדים בהבנה ובעומק, לימוד זה עדיף מאמירת התיקון. [הגר"פ פרנק זצ"ל (מקראי קודש פסח ח"ג סי' לד)]. ועי' ברב פעלים (ח"א סוד ירמ"ס סי' ט) ובה"ח (סי' תצד אות ח) דנשים לא נוהגות לומר התיקון].

ברכה על השתיה במשך הלילה
 הקובע ללמוד תורה וכדו' ומפעם לפעם שותה קפה וכדו', ומתחילה היה בדעתו לשתות עוד, יכוון מתחילה שהברכה תחול על כל מה שיביאו לו ופוסר בזה כל מה שישתה אח"כ אפי' אחרי זמן מרובה (כ"ז שלא הסיח דעתו מלשתות או שינה מקומו). [הגר"ש זצ"ל (וזה"ש הברכה פ"ה עמ' 53)]. ועי' באו"צ (פ"ב אות יז) ובמנח"י (ח"ה סי' קב)]. ומ"מ אם שתה כשיעור המחייב ברכה אחרונה (רביעית בכדי שתיית רביעית) ומשער שישתה עוד רק כעבור חצי שעה ומעלה או אחר שיצמא, יש לו לברך ברכה אחרונה מיד על הכוס הראשונה, וכשישתה שוב יברך ברכה ראשונה. [עי' בשו"ע (סי' קפד סעי' ה), במ"ב (שם) ובמנח"י (שם)].

נטילת ידים כשהגיע עמוד השחר
 כשיאור היום (עלות השחר), יש לטויל ידים להעביר רוח רעה השורה עליהם. [ולענין הברכה עיין להלן]. [שו"ע (סי' ד סעי' יד)]. ומ"מ א"צ להפסיק הלימוד וליטול ידים מיד. [החזו"א (דעת נוטה הגה 316) והגר"ש זצ"ל (הלכ"ש שבועות פ"ב אות ד)]. וכמו"כ מותר ללכת יותר מדי' אמורת, וא"צ לדקדק שלא לגעת בעינים וכדו'. [הגר"ש זצ"ל (שם)].

ברכת נטילת ידים
 הנוצר כל הלילה לא יברך על נט"י בבוקר, רק אחר שעשה צרכיו או הטיל מים ושפסף, שאז לכוי"ע יתחייב לברך ויברך ענט"י ואשר יצר. [מ"ב (סי' ד ס"ק ל וסי' תצד ס"ק א)]. אמנם נגיעה במקומות המכוסים שבגופו בלבד לא מועילה. [הגר"ש זצ"ל (אש"י ישראל פ"ב הגה צ"ט)]. ובני ספרד (שהיו נעורים כל הלילה) נוהגים שלא לברך ברכה זו בכל אופן.

ברכת הציצית
 י"א שאע"פ שהיה לבוש ציצית כל הלילה צריך לברך עליה בבוקר. [שו"ע (סי' ח סעי' ט)]. ויש חולקים. [מ"א (אות כא)]. ולמעשה לא יברך. ואם מתעטף בטלית גדול יכוון לפטרו בברכתו. [מ"ב (סי' ח ס"ק מב סי' תצד ס"ק א)].

